

Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi

Doç. Dr. Adem CEYHAN

Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Manisa

ÖZET

Bu yazıda, önce on altı veya on yedinci asır Türk şairlerinden olduğu tahmin edilen Harîmî'nin eserleri hakkında bilgi verilmekte, daha sonra onun Hz. Ali'nin kırk sözü konusundaki manzum tercümesi tanıtılarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harîmî-Ali-Çihl-Kelâm.

Harîmî's Translation of Caliph Ali's Forty-Saing

ABSTRACT

In this article, information about Harîmî, one of the probable sixteenth or seventeenth Century Turkish poet, and his works is provided. Afterwards, his poetic translation of Caliph Ali's Forty-Saing is introduced.

Key Words: Harîmî-Ali-Çihl-Kelâm.

Sunuş

Türk edebiyatı tarihinde, tespit edebildiğimiz kadarıyla, on dört veya on beşinci asırdan itibaren, Hz.Ali'nin vecizelerinin tercüme ve şerhi konusunda çok sayıda eserin meydana getirildiği bilinmektedir. İslâm tarihinin Hz. Muhammed'den sonra en mühim şahsiyetlerden biri olan Hz. Ali'ye ait sözlerin de Hz.Peygamber'in kırk, yetmiş, yüz gibi muhtelif sayıdaki hadisinin derlenip tercüme ve şerh edilmesi faaliyetlerinin devamı yahut benzeri sayılabilecek şekilde, toplanıp çevrildiğini veya izah edildiğini görüyoruz. Böylece, Türk edebiyatında çeşitli sayıdaki hadis tercüme ve şerhleri yanında, Hz.Ali'nin vecizeleri konusundaki manzum yahut mensur çevirilerle açıklamalar da dikkat çekici miktarda metni içine alan edebî bir tür teşkil etmiş bulunmaktadır. İhtiva ettikleri fikirler dolayısıyla esasen dinî edebiyatımızın ürünleri içinde, yahut en çok temas ettikleri meseleler göz önünde bulundurularak sınıflandırıldığında ahlâk kitaplarımız arasında sayılabilecek bu çeşit mahsuller, Türk dili ve edebiyatı tarihi bakımından olduğu kadar, mukayeseli edebiyat, fikir, kültür, ahlâk, tasavvuf ve hattâ siyasî düşünce tarihimiz yönünden de incelenmesi gerekli eserler cümlesindedir. Söz konusu eserlerin tetkiki, asırlar boyunca hayatımızın bir parçası olarak yaşayan birtakım dinî, ahlâkî ve siyasî değerlerin köküne, çıkış noktasına gidilmesini ve yaşayışımıza nasıl aksettiğinin görülmesini de sağlayabilecektir. İşte bu gibi sebeplerle şair Harîmî'nin tercümesini de aynı hususta daha önce yayımlanmış veya henüz yayımlanmamış çalışmalarımızın tamamlayıcı bir unsuru olarak tanıtıp sunmayı faydalı bulduk.

I. Hangi Harîmî?

Hangi asır şairlerinden olduğuna dair eserinde maalesef kesin bir bilgi bulunmayan Harîmî de Hz. Ali'nin kırk sözünü ikişer beyitle Türkçe'ye çevirmiştir. *Kelimât-ı Ali'nin* manzum takdim kısmı sonundaki şu beyitten, Hz. Ali'nin kırk sözünü nazmen tercüme eden bu şairimizin mahlasını öğreniyoruz: “Harîmî'nün budur asl-ı usûli/ Kerem ehlindeür ‘özrûn kabûli.”

Evet, “Harîmî”... Amma hangi “Harîmî”? Orası, en azından şimdiki bilgilerimiz itibariyle, kesin olarak belli değil... Çünkü edebiyat tarihimizde “Harîmî” mahlasıyla şiir yazan beş şaire dair çeşitli şüara tezkirelerinde bilgi verilmekte (İpekten v.dğr., 1988, s.184); ancak bahis mevzuu ettiğimiz eser sahibinin bu kişilerden hangisi olduğu konusunda malûmat bulunmamaktadır. Şiirlerinde “Harîmî” mahlasını kullandıklarını şüara tezkirelerinden öğrendiğimiz şairlerimiz şunlardır: **1.** Harîmî Kalender, Alî-Şîr Nevayî'nin bildirdiğine göre, Semerkand vilâyetinden, ilim öğrenmeye istekli bir şairdi.(Alî-Şîr Nevayî, 2001, I, 52-53). **2.** Sultan II.Bayezid'in oğlu Şehzâde Korkut(ö.919/1513), “Harîmî” mahlasını kullanan şairler içinde, gerek siyasî tarihimizde yer alması, gerekse bir hayli ilmî eser vermesi dolayısıyla, en tanınmış olanıdır, denebilir. (Latîfî, 2000, s.146-147). **3.** Bursalı Harîmî. “Ümena” taifesinden olan ve hacca gittiği için “Harîmî” mahlasını alan şair, Sultan Selîm-i Kadîm, yani Yavuz Sultan Selim devrinde vefat etmiştir. Şiir sanatında tabiatının güzelliği ve zihninin tasarrufu, tezkire yazarlarınca fena sayılmaz.(Latîfî, 2000, s. 227, Kınalı-zade Hasan Çelebi, 1989, I, 283). Bursalı Harîmî'nin Türkçe divanı vardır. (Kâtib Çelebi, 1941, I, 785). **4.** Kütahya'da alay beyi olan Rahimî Bey'in oğlu İbrâhim Harîmî Bey ise, on altıncı asrın ikinci yarısında yaşamış şairlerden biridir. Bağdatlı Ahdî'nin bildirdiğine göre, 983/1575 senesinde padişahın emriyle Bağdat'a giden Harîmî Bey, oradaki velilerin kabirlerini ziyaret ettiğinde her biri için bir gazel nazmetmiş; bu sırada Kerbelâ şehidi Hz. Hüseyin hakkında da bir şiir yazmıştır.(Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, Millet Ktp. A.Emirî, Tarih 774). **5.** Merzifonlu Harîmî (ö.1066/1656). Asıl adı Abdullah olan Merzifonlu Harîmî, on yedinci asrın divan sahibi şairlerinden biridir.(Safâyî, *Nuhbetü'l-âsâr min fevâ'idü'l-eş'âr*, Süleymaniye Ktp.Veliyüddin Efendi, 2585, s.91).

Elimizdeki nüshalarda mütercimim, Harîmî mahlasını kullanan bu şairlerimizden hangisi olduğunu kat'î şekilde tespit etmemizi sağlayacak bir delil göremediğimiz gibi, onun Hz. Ali sözlerini çevirdiği tarihi bildiren bir kayda da rastlayamadık. Bununla birlikte, eserin Gotha Kitaplığı'nda mevcut kopyası akabinde, yine Harîmî tarafından nazmedilmiş kırk “*Kelimât-ı Hikmet*”in 23 Şevval 1053/ 4 Ocak 1644 tarihinde yazıldığı kaydı var... İşaret ettiğimiz kaydın, tercüme tarihi mi, yoksa istinsah tarihi mi olduğu belli değilse de şairin yaşadığı asırla önceki eserinin telif zamanı konusunda bir fikir verdiği söylenebilir. Eğer bu, telif tarihi ise, o takdirde eserin 1066/1656 yılında vefat eden Merzifonlu Harîmî (veya kaynaklarımızda adı geçmeyen bir başka Harîmî) tarafından meydana getirildiğine ihtimal verilebilir.

Hz. Ali'nin kırk sözünü nazmen tercüme eden Harîmî'nin, Bağdat'a gittiği ve Kerbelâ şehitleri hakkında şiirler yazdığı bilinen İbrâhim Harîmî Bey

olması mümkün görülebilirse de onun tezkirelerde tanıtılan aynı mahlaslı şairlerden başka biri olması da ihtimal dahilindedir: Meselâ, Ömer bin Mezîd'in 840/1437 yılında meydana getirdiği nazireler mecmuasında mevcut iki gazelinden on beşinci asırda "Harîmî" mahlasını kullanan bir şairin yaşadığı anlaşılıyor. (Ömer bin Mezîd, 1982, s.175, 231). Yine "Türbe Şeyhi" Ali Dede Bosnevî (ö.1007/1598) de -"çarh" redifli kasidesi (Staatsbibliothek Berlin, Ms.or.quart 1988, vr.479b-480a) ile İbn Sînâ (ö.428/1037)'nin meşhur *Kasîde-i Rûhâniyye*'sine ait Türkçe tercümesi (*Tercüme-i Kasîde-i Rûhâniyye*, Nuruosmaniye Ktp. 4024, 40b) gibi bazı manzumelerinden öğrendiğimize göre-şiirlerinde "Harîmî" mahlasını kullanmış olan şairlerimizden biridir. Bosnalı Ali Dede, on altıncı asrın ikinci yarısında yaşamış; çeşitli ilimlere dair eserleri mevcut, âlim mutasavvıflıydı.(Nev'î-zâde Atâullah, 1268/1852, s.466; Kâtib Çelebi,1286/1869, I, 122; Bursalı Mehmed Tâhir, 1333/1915, I, 115-116).

"Acaba Harîmî'nin başka eseri veya eserleri var mı? Varsa, bu eser(ler)de onun hüviyetini tespit etmemize imkân verecek bir delil bulunabilir mi?" sorularından hareketle, elimizde mevcut biyografik ve bibliyografik kaynakları, kütüphane kataloglarını gözden geçirdik. Neticede, Harîmî mahlaslı şairlerimizden birinin, Kur'an okuma ve ezberlemenin, Kur'an ayet ve surelerinin faziletleri hakkında rivayet edilen kırk hadisi nazmen çevirmek suretiyle bir eser daha meydana getirmiş olduğunu öğrendik.(*Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, 1992, IV, 175). Adı geçen katalogda kırk hadisi nazma çeken zatın hicrî onuncu (milâdî on altıncı) asır şairlerinden ve Sultan II.Selim devrinde yaşamış Harîmî-i Bursevî olduğu bildiriliyor. Ancak bu, eserde dayanağını bulamadığımız, büyük bir ihtimalle bazı kaynaklardaki kaydı araştırmaksızın nakletmekten ileri gelen bir tahmin ve iddiadan ibarettir. Çünkü Kahire'den suretini getirtip okuduğumuz tercümede, anılan eserin Bursalı Harîmî'ye ait, Bursalı Harîmî'nin de Sultan II. Selim devri şairlerinden olduğunu gösteren her hangi bir kayıt bulamadık. Harîmî'nin Sultan II. Selim devri şairlerinden olduğu konusundaki yanlışın sebebi, tahminimize göre, *Kâmusü'l-a'lâm* yazarı (Ş. Sâmî, 1308/1891, III, 1938) ve *Sicill-i Osmânî* sahibinin (Mehmed Süreyyâ, 1311/1893, II, 110) verdiği hatalı bilgidir. Latîfî, (Latîfî, 2000, s. 227) ve Riyâzî (*Riyâzu's-suarâ*, Millet Ktp. A. Emirî, Tarih, 765, vr. 49a) tezkireleriyle *Keşfü'z-zunûn* gibi elimizde mevcut on altıncı ve on yedinci asır biyografik, bibliyografik kaynaklarına dayanarak şunu söyleyebiliriz ki, Bursalı Harîmî, Sultan II. Selim devri şairlerinden değil, Sultan I. Selim devrinde vefat etmiş şairlerdendir.

Ayrıca, biz bu eserin, Bursalı Harîmî tarafından meydana getirilmesinden ziyade, on altıncı asrın ikinci yarısında yaşamış "Evveliyât sahibi, Sigetvârî Ali Dede"(Bosnalı Ali Dede) tarafından vücuda getirilmiş olabileceğine ihtimal veriyoruz: Çünkü Harîmî, kırk hadisi ikişer beyitle Türkçe'ye tercüme ettikten sonra, Celâleddîn-i Süyûtî (ö.911/1505)'nin *İtkân* adlı eserinden *Kur'an* ayet, kelime ve harflerinin sayısı, *Kur'an* ayet ve surelerinin faziletleri gibi konulara dair bazı nakillerde de bulunmuştur... Harîmî mahlasını kullandığı, yukarıda birkaçını andığımız bazı manzumelerinden anlaşılın Bosnalı Ali Dede'nin, Celâleddîn-i Süyûtî'nin "evâ'il" (bazı mühim sayılan işlerin başlangıçları, tarihte

ilkler) konusundaki kitabını esas alarak “evveliyât” hakkında bir eser meydana getirdiği de bilinmektedir. İşte kırk hadis tercümesinde Süyûtî'nin *İtkân*'ından faydalandığını gördüğümüz Harîmî'nin, evveliyât konusundaki eserini, anılan âlimin bu mevzudaki bir kitabından faydalanarak meydana getirdiği bilinen Bosnalı Ali Dede olabileceğini tahmin ediyoruz. Bahis konusu ettiğimiz her üç eserin kırk hadis, vecize ve hikmetin tercümesinden ibaret oluşu, nazım şekillerinin birbirine benzeyişi gibi ipuçları da mezkûr hadis-i erbain ve *Kelimât-ı Hikmet*'i çeviren Harîmî ile Hz. Ali'nin kırk sözünü “şerh” eden “Harîmî”nin aynı kişi olabileceğini düşündürüyor bize. Harîmî'ye ait eserlerin bulunabilecek başka nüshalarından, şairimizin yaşadığı devir ve kimliği konusunda daha fazla ve kat'î bilgi edinmek mümkün olabilecektir.

II. Hz. Ali'nin Kırk Sözüne Ait Tercümesi

İncelediğimiz tercüme, Millet Kütüphanesi kataloğunda “*Şerh-i Çihil-Kelâm-ı Emîrî'l-mü'minîn*” adıyla kaydedilmişse de şairin kendisi yaptığı işin “şerh” olduğu konusunda bir söz söylemiyor; sadece nazmettiği vecizelerin sayı ve değerini belirten “çihil cevher, çihil dür” (kırk inci) kelimelerini kullanıyor. Bununla birlikte, serbest tarzda yapılan ve biraz izah ihtiva eden tercümelere edebiyat tarihimizde bazan “şerh” isminin verildiği de biliniyor. Mütercim, Türkçe'ye bir mısra veya beyit hâlinde çevrilebilecek kısa Arapça cümleleri ikişer beyitle naklettiğine göre, denebilir ki, tercümeyle yetinmemiş; çevirdiği özdeyişleri biraz açmak da istemiştir.

Harîmî'nin eseri, “mefâîlün mefâîlün feûlün” kalıbıyla yazılmış bir başlangıç ve Hz. Ali'nin *Nesrî'l-leâli*'den seçilmiş kırk vecizesinin “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla, ikişer beyit hâlinde tercümesinden meydana gelmektedir. Bilindiği gibi, “*Nesrî'l-leâli*”, Hz. Ali'ye ait 250-300 civarındaki Arapça cümleyi harf sırasına göre içine alan meşhur bir derlemenin adıdır. Ebû Aliyy Tabersî (ö.548/1153) tarafından hazırlandığı söylenen (Muhsin el-Emîn, 1406/1986, I, 539) bu eser, Türk Edebiyatı'nda da çok rağbet görmüş ve Kâsım (tercüme tarihi: 824/1421?), Hâfız (825/1422), Ali Şir Nevâî (890/1485), Mâtemî (911/1505?), Latîfî (Tahminen 929-30/1524-25 yıllarından önce), Rihletî (Sultan III. Murad zamanı: 982-1003/1574-1595), Dânişî (1052/1643) gibi şairlerce dilimize defalarca tercüme edilmiştir.

Sözlerine besmeleyle başlayan şair, Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e salâvat mahiyetindeki beyitlerden sonra, kalem dalgıcının şiir denizine daldığını ve bu deryadan nazım ipliğine dizmek için inciler aldığını anlatıyor. O yüce sedeften, yani yiğitlerin reisi, Peygamber ilminin kapısı olan Nefes Şahı Hz. Ali'den kırk inci alıp bunları can ipine dizmek istediğini belirtiyor. Çünkü Hz. Muhammed ilminin tercümanı, Kevser Havuzu'nun sakisi, bütün ariflerin reisi, cümle evliyanın çeşme başı Hz. Ali'dir...

On iki beyitli manzum mukaddimededen sonra şair, Hz. Ali'nin sözlerinden seçtiği vecizeleri tercümeyle başlıyor. İncelendiğinde görülecektir ki, Harîmî, vecizelerin altındaki ilk beytin birinci mısramda Türkçe karşılıklarını verdikten sonra, bunları şerh edici sözler de söylüyor. Bazan ilk mısra, bazan da birinci, ikinci mısralar, Arapça özdeyişlerin tercümesi için bir başlangıç, zemin

hazırlayıcı vazifesi görüyor. Mütercim, Hz.Ali'ye ait vecizeleri dilimize çevirirken, bu sözlerin manalarıyla alâkalı bulduğu Kur'an ayetlerine ve hadislere de zaman zaman işaret ederek tamamının İslâm dininin esas kaynaklarına uygun olduğunu belirtmek istiyor. Gerçekten, vecizelerde dile getirilen fikir ve tavsiye edilen fiillerin, İslâm ahlâk ve adabına uygunluk arz ettiği rahatlıkla söylenebilir: Gayret yüksekliği, Allah'a tevekkül etmek ve Hak'tan başkasından ümidini kesmek, başarıya erişmek için sabır, kötülük edenin fenalığını engellemek üzere ona iyilikle karşılık vermek, dili (boş konuşma, yalan, gıybet, alay, iftira gibi yasaklanmış fiillerden) korumak, tevazu, hürmet, adalet, cömertlik, huy yumuşaklığı, edep, iyi insanlarla arkadaşlık etmek ve azgın kimselerden kaçınmak, Allah korkusu, İlâhî takdire rıza, nefsin kötü isteklerine muhalefet, ölümü hatırlamak, dostları ziyaret, Kur'an okumak, ilim ve irfan tahsil etmek, iyilikte bulunmak, dünya nimetlerine aldanmamak, doğruyu kabul, konuşurken sözü uzatmamak, erken kalkmak, kalp kırıcı sözlerden kaçınmak...

Böylece Harîmî, edebiyatımızda Hz.Muhammed'in kırk hadisini yahut onun raşid halifelerinden Hz. Ali'nin vecizelerini derleyip tercüme ve şerh eden seleflerinin izinden gitmiş; bir hadise işaret ederek "Bâb-ı ilm-i Mustafâ" (Hz.Muhammed ilminin kapısı) diye övdüğü "Kevser Sâkisi"nin sözleri arasından seçtiği kırk özdeyişi çevirip açıklamak suretiyle okuyucuya bazı dinî, ahlâkî tavsiyelerde bulunmuş olmaktadır. Eserin kusur sayılabilecek tarafı, vecizelerin tertibinde harf sırasına tamamiyle uyulmamış olması ve tercümesinde yer yer imale, haşiv gibi pürüzlere rastlanmasıdır. Eksiklik kabul edilebilecek bir husus da hikmetli cümlelerin tercüme ve şerhi için seçilen nazım şeklinin iki beyitle sınırlandırılmış olmasıdır. Çizilen bu çerçeve, çevrilerek açıklanan özdeyişe ait bütün meselelerin ele alınıp etraflıca tahlil edilmesini engellemiştir. Bunların dışında Harîmî'nin şerhi, maksadına hizmet eden, başarılı bir çalışma sayılabilir.

III. Tercümenin Nüshaları: Harîmî'nin tanıttığımız eserinin yurtiçinde ve yurtdışında iki nüshasını tespit edebildik:

1. Millet Ktp. Ali Emîrî, Şer'iyeye, 821/9, 163b-167a. (Kısaltması: M),

2. Dr. Wilhelm Pertsch, *Die Arabischen Handschriften der Herzoglichen Bibliothek zu Gotha*, Gotha. Friedr. Andr. Perthes. 1878, no. 3, 22. vr. 157b-161a. (Kısaltması: G). Wilhelm Pertsch, bu eserin Gotha Kitaplığı'nda bulunan nüshasını, anılan kütüphanedeki Arapça ve Türkçe yazmalara dair katalogunda tavsif etmiş; fakat Hz.Ali'ye ait "çihl dür" (kırk inci) ile yine "çihl" "*Kelimât-ı Hikmet*"i nazmen Türkçe'ye çeviren şairimizin mahlasını fark etmemiştir.

Sunduğumuz metinde bu nüshalardan biri esas alınmamış; kelime veya mısra farklarında vezne, manaya ve çevrilen vecizenin mealine en uygun bulunan rivayet şekli tercih edilmiş; diğer varyant(lar) dipnotunda gösterilmiştir. Vezin gereğince imale veya zihaf bulunan yerlerde uzatma işareti konulmamıştır. Beyitlerin, Osmanlı Türkçesi'ne aşına olmayan okuyucu tarafından anlaşılmasını kolaylaştırmak için, altına günümüz Türkçesiyle nesre çevirileri de ilâve edilmiştir.

IV. Şerh-i Çihl-Kelâm-ı Emîrî'l-mü'minîn

(163b).

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm
 İlâhî fazluña yok ħadd ü ğāyet Çuluñı ħamdüñe eyle hidāyet
 Şalātüñ efdâli dâ'im Ħabîb'e Kelâmı cümle emrāza tabîbe
 Şalât-ı Ħaĥ hidāyet encümine Ki ya'nî âl ü şâhb u tâbi'ine
 Çalem ğavvâsı baĥr-i nazma taldı Ki 'ıkd-ı nazm için gevherler aldı
 Çihil cevher alup 'âlî şadefden Şecâ'at serveri şâh-ı Necef'den
 Vaşiyy-i vâriş olan Murtażā'dan Ki ya'nî bâb-ı 'ilm-i Muştafâ'dan
 'Alî'dür tercemân-ı 'ilm-i Aĥmed 'Alî'dür sâķi-i ĥavz-ı Muĥammed
 'Alî'dür ħutbı cümle 'ârifñüñ Kelâmı cevheri genc-i yaĥñüñ
 'Alî ser-çeşmesi cümle velñüñ 'Alî bil ĥâtemidür râşidñüñ
 Nazar şaldum ĥikem gencñesine Çihil dür nazm idem cân riştesine
 Nazımda var ise n'ola ħuşûrı Keremle setr ider 'irfân nûrı
 Ħarîmî'nüñ budur asl-ı usûli Kerem ehlindedür 'özrñüñ ħabûli.

[Allah'ım, senin lütuf ve ihsanının sonu, sınırı yoktur; kulunu seni övme, sana şükretme doğru yoluna ilet. Duanın en faziletlisi, daima sözü bütün hastalıkların tabibi, Allah'ın Sevgili Peygamberi'ne olsun. Allah'ın rahmeti "doğru yolu gösteren yıldızlar"a, yani Hz. Peygamber'in ailesine, arkadaşlarına ve onlara tabi olanlara...]

Kalem dalgıcı, şiir denizine daldı ve bu deryadan nazım ipliğine dizmek için inciler aldı. O yüce sedekten, yani yiğitlerin reisi, Necef Şahı, Hz.Muhammed'in vasi ve vârisi, Peygamber ilminin kapısı olan Hz.Ali'den kırk inci alıp (bunları can ipine dizmek istedi). Hz.Muhammed ilminin tercümanı Hz. Ali'dir; Hz.Peygamber havuzunun sakisi, Ali'dir. Bütün ariflerin reisi, Hz.Ali'dir. Onun sözleri, sağlam bilgi hazinesinin cevheridir. Bütün velilerin çeşme başı, Hz.Ali'dir. O doğru yolda giden dört halifenin sonuncusudur. Can ipine kırk inci dizmek isteğiyle hikmetler hazinesine göz attım. Eğer vecizeleri nazmetmekte kusurum varsa, irfan ışığı bunları asaletle, iyilikle örter. Harîmî'nin usulünün aslı, işte budur... Asalet sahibi ve yüksek karakterli insanlardan özrümüzün kabul edilmesini umarız].

(1) ØBŞÇ←A ⊕ ↓ ®ŞU≈A C...♣

"Dir haber içre vaşiyy-i MuştafâSâķi-i Kevşer olan kân-ı şafâ
 Rükni-dîñ oldı 'ulüvv-i himmetüñ Himmetüñ ħadrince¹ artar rif'atüñ."

[Hz. Peygamber vasisi, Kevser sakisi, safa kaynağı (Hz.Ali), bir rivayette der ki: "Himmet yüceliği, dinin esasıdır." Yüksekliğin, himmet ve gayretinin derecesi nispetinde artar].

(2) ≠ε°÷ç ∩...[≈A ©...♣ | •C M

"Çıl tevekkül Ħaĥĥ'a kâfîdür saña Göñliñi her yirde tut² Ħaĥ'dan yaña
 Bil tevekkül mü'minüñ 'unvânıdır Çıl tevekkül feyz-i rahmet kânıdır."

¹ ħadrince M: miĥdârı G.² Tut G: ħıl M.

[Allah’a tevekkül et; O sana yeter... Gönünü her yerde Hak’tan, (doğru, gerçek ve insaftan) yana eyle. Bil ki, tevekkül inanan insanın adı, sanıdır; (iftihar vesilesidir). Tevekkül et, tevekkül rahmet feyzinin kaynağıdır..].

(164a). (3) $\pi\Delta\in\approx A \odot\downarrow o^\circ\otimes\approx A \otimes\Psi A\phi N\mu A$

“Bâb-ı ‘ilm-i Muştafâ ya’nî ‘Alî Dir taleb ehline pendinde velî
Hâk’dan ayru ğayra çekme minneti Ğayriden ye’s içre nefsüñ rāhâtı .”

[Hz. Muhammed ilminin kapısı ve Allah’ın dostu Hz.Ali, bir öğüdünde, başkasından bir şey isteyen insanlara der ki: “Allah’tan başkasına minnet etme, (insanlardan iyilik isteme, bir şey almaya çalışma ki, neticede onlara karşı kendini borçlu hissetmeyesin). Kalbin, ruhun rahatı, Allah’tan başkasından ümidini kesmektedir.”].

(4) $\phi\theta\omega\approx A \phi\blacklozenge I \phi^\circ\approx BI \neq v^\circ \wp \phi\rho I$

“Dir haberde kıdve-i ehl-i hüner Nefsüñe eyle beşâretle zafer
Bil şabırdan soñradur fevz-i murād Her talebden soñradur feyz-i reşād.”

[Marifet sahiplerinin reisi (Hz. Ali), bir haberde der ki: “Sabırdan sonra kendini başarıyla müjdele.” Murada erme başarısı, sabırdan sonradır. Doğru yolu bulup o yola girme feyzi de istemekten, aramaktan sonra...].

(5) $\supseteq\phi vM \prod\odot v\aleph\approx A \odot\approx A \oplus v\Psi A$

“Gel müsî’e eylegil ihsân sen Şirretinden olasın tâ kim esen
Sedd idersin şerrini ihsân ile Sen müdürâ eylegil düşmân ile.”

[Gel, kötülük edene iyilik et ki, onun kötülüğünden, kavgacılığından salim olasın, kurtulasın. Düşmanın da yüzüne gül; onun şerrine iyilikle engel olursun].

(6) $\emptyset Bv\dots\approx A \oplus\downarrow \emptyset Bv \wp \leftarrow A \prod\uparrow I$

“Ğâliben insâna dildendür belâ Hayr ü şerre ekşer andan ibtilâ
Kıl sükütüñ mührini aña nişân Tâ belâdan sâlim ola bu lisân.”

[İnsanın başına gelen belânın çoğu dilindendir... İyiliğe en çok dille vesile ve kötülüğe daha ziyade dil yüzünden düşkün olunur. Susmanın mührünü ona işaret yap ki, bu dil, belâdan emin olsun].

(7) $\aleph\blacklozenge\approx A \oplus v\Psi \phi\aleph\blacklozenge\approx A \otimes\bullet\phi I$

“İzdiyâd-ı ‘ömr imiş hüsn-i ‘amel Bu fenâya eyleme tül-i emel
‘Ömrüñi nâkıś kıılır fısq u fücür Kâr-ı hayr ile gelür ‘ömre sürür.”

[Amel güzelliği, ömrün artmasına vesile imiş... Bu fâni dünya hayatına dair uzun ümitler besleyip hırsla kapılma... Doğru yoldan çıkıp sefahete dalmak ve günahkârlık, senin ömrünü eksiltir. Ömre ancak iyi işlerle sevinç (, bereket) gelir].

(8) $\supseteq\downarrow\phi\div\subseteq \prod\phi\aleph\approx A \heartsuit\Psi A\subset M$

“Bil³ tevâzu‘ kişiye ikrâm ider Halk önünde eylugin i‘lâm ider
Çün tevâzu‘ deñlü hâsıl rif‘atüñ Kıl tevâzu‘ tâ kim arta ‘izzetüñ.”

[(Alçak gönüllü ol). Bil ki, tevazu, insanı hürmete mazhar eder; insanların önünde iyiliğini bildirir. Madem ki alçak gönüllü oluştun kadar yükselirsin, öyleyse mütevazı ol ki, yüceliğin artsın].

³ Bil M: Kıl G.

(164b) (9) $\textcircled{R} \downarrow \varphi Z \approx A \textcircled{C} \downarrow \nabla \varepsilon \subset \mathcal{N} \approx A \phi \in \bullet \Delta M$

“Dosta hürmet dostlığı te’kîd ider Hubbını dilde anuñ te’yiđ ider
Gözle yārān içre dā’im hürmeti Hürmet ile tā bulasın rif’ati.”

[Dosta saygı, dostluğu kuvvetlendirir; gönülde onun sevgisini sağlamlaştırır. Dostlar içinde daima saygıyı gözet ki, hürmetle yükseklik bulasın].

(10) $\text{—} \phi \blacklozenge \approx BI \equiv \subset \dots \mathcal{N} \approx A \textcircled{R} \approx \zeta \varepsilon$

“Adl ile olur mülüküñ devleti Devletüñ noķsānı žulmüñ žulmeti
Halk-ı ‘alem ‘adl ile mesrūr olur Yıkılan yer ‘adl ile ma‘mūr olur.”⁴

[Hükümdarların devleti, baht ve saadeti, adaletle olur. Zulmün karanlığı ise, devletin, şans ve mutluluğun eksilmesine sebeptir. Dünya halkı adaletle sevinir; yıkılan yer adaletle bayındır olur].

(11) $\phi \zeta M B \mathcal{N} I \phi Y$

“Çün seħādur ma‘nide vaşf-ı Vedūd Her ne bulsañ anuñ ile eyle cūd
Vaşf-ı Ĥaķķ ile taħalluķdur murād Bu taħalluķla olur hāsıl reşād.”

[Madem ki aslında cömertlik Allah’ın sıfatıdır; o hâlde her ne bulursan, onunla cömertlik et... Bizden istenen, Allah’ın sıfatlarıyla ahlâklanmaktır. Doğru yolu bulup Hak yolunda yürümek de bu İlâhî ahlâk ile olur].

(12) $\mathcal{Z} \dots Z \approx A \textcircled{C} \downarrow \prod \varphi \mathcal{N} \approx A \text{—} B \mathcal{N} Y$

“Mü’minüñ olur cemāli hilm ile Hilmî artar hem kemāli ‘ilm ile
Her cefāya kim hālîm olur hāmül Her kızāya ‘arz ider hüs-n-i ķabül.”

[İnanan insanın güzelliği, huy yumuşaklığıyla olur. Halim selimliği ve olgunluğu ise ilimle artar. Her eziyete karşı sabırlı, tahammüllü olan yumuşak huylu insan; İlâhî takdir neticesinde meydana gelen her kazayı güzelce kabul eder].

(13) $\emptyset B \in \theta \prod \subset v \approx A \circ \in \dots Y$

“Ma‘nide iblîş imiş sū-i celîş Yār-i bedle bir nefes olma enîş
Ĥālîne ĥüccet olur merdüñ ķarîñ Böyle pend itdi bize ehl-i yaķîñ.”

[Kötü arkadaşıla bir an bile dost olma... Çünkü kötü arkadaş, gerçekte şeytanmış. Bir kimsenin yakın arkadaşı, onun hâlîne delil olur. Sağlam bilgi sahibi olanlar bize böyle öğüt verdi].

(14) $K \cap \eta \approx A \prod [B v \otimes \approx A \textcircled{R} \in \dots \Psi \zeta \wedge \varepsilon \leftarrow A \text{—} B Y \varphi \approx A \textcircled{R} \in \dots \Psi$

“Ĥîlye-i merdān olupdur bil edeb Gice gündüz sa’y idüp eyle taleb
Altun olmuşdur nisānuñ hîlyesi İkisın sevmek ricālüñ fitnessi.”

[Bil ki, edep erkeklerin süsü, zineti olmuştur. Gece gündüz çalış; edep elde etmeyi iste. Kadınların zineti, altındır... İkisini sevmek de erkekler için bir imtihan sebebidir].

(15) $\supset \div \dots \cup M \prod \varphi \mathcal{N} \approx A \nabla \phi \lceil \Psi$

(165a) “Ĥiddeti ķo rıfķı eyle ihtiyār ‘Ömr ü mülküñ ola tā kim pāydār
Bil helāk eyler ķişıyi ĥiddeti Sa’y eyle ĥüy ķılmaķ re’feti.”

⁴ “ ‘Adl ile vjřāneler ma‘mūr olur.” G kenarında.

[Öfkeyi bırak, huy yumuşaklığını seç ki, ömür ve mülkün, memleketin kalıcı olsun. Bil ki, hiddeti kişiyi helâk eder. Acıma ve esirgemeyi huy edinmeye çalış].

$$(16) \text{ } \uparrow A \varphi \theta \leftarrow A \oplus \downarrow \oplus \downarrow \Delta M \text{ } \uparrow B \in \alpha \leftarrow A \text{ } K \Psi B \cup$$

“Ehl-i hayra şâhib ol ey merd-i dîn Ehl-i hayruñ soñbeti hısn-ı hâşin⁵
Soñbet-i ahyâre olgıl sen⁶ qarın Ehl-i şerden olasin tâ kim emîn.⁷”

[Ey dindar insan, hayır sahibi, iyi kişilerle arkadaş ol... Çünkü iyi insanların arkadaşlığı, sağlam bir kale gibidir. Sen, iyilerin arkadaşlığına yakın ol ki, bu dostluk, seni fenalık eden kimselerden emin eylesin].

$$(17) \supset \dots \times \clubsuit \mid \in \approx \varepsilon \prod \varphi \approx A \alpha \in \downarrow \uparrow$$

“Kıl nazar sen kim dürür şahsa halil ‘Aqlına her bir erüñ yâri delil
Soñbet-i ‘irfânı eyle ihtiyâr Hâsb-i hâlün yoldaşuñdan aşikâr.”

[(Eğer bir kimseyi tanımak istiyorsan,) sen o kişinin dostunun kim olduğuna bak... Çünkü herkesin eşi, dostu onun aklına işarettir; anlayışı hakkında yol gösterir. Sen irfan sohbetini, zekâ ve ilimle olgunluk kazanmış kişilerle görüşüp konuşmayı seç... Senin hâlinin durumu, tuttuğun yoldaşdan belli olur].

$$(18) \supset \varphi \in \leftrightarrow \oplus \downarrow \Delta M \supset \dots \uparrow \approx A \pm \alpha$$

“Havf Hâk’dan eylegil ey merd-i dîn Gayrdan Mevlâ seni ide⁸ emîn
Havf-ı Hâk’dan irişür kalbe cilâ Havf-ı Hâk’la redd olur ekşer belâ.”

[Ey dindar insan, Allah’tan kork ki, Mevlâ seni başkasından emin etsin. Kalbe cilâ, Allah korkusundan gelir. Belâların çoğu da Allah korkusuyla geri çevirilir].

$$(19) \prod B \zeta \times \approx B I \odot \psi \varphi \approx A K \dots \times \approx A \prod A \zeta \varepsilon$$

“Dil devâsı Hâk kazâsına rızâ Her kazâyâ kıl rızâ sen iktizâ
Hâk kazâsına rızâ asl-ı usûl Her ne gelse ‘arz kıl hüsn-i kabûl.”

[(Kıskançlık gibi manevî) kalp hastalığının çaresi, Allah’ın hüküm ve takdirine razı olmaktır. Sen her İlâhî takdire memnunluğu gerekli gör. Hakk’ın hükmüne razı olmak, asılların aslıdır. Başına her ne gelse, güzelce kabul ettiğini göster].

$$(20) \bar{\varphi} N \nu M \neq v^\circ \varphi \pm \approx B \alpha$$

“Şiddetinde⁹ nefsuñe eyle hilâf Râhat olup olasin andan mu‘âf
Tende nefsuñ aqrebi her düşmenüñ Ejdehâ-veş fursatuñ gözler senüñ.”

[Şiddeti sırasında nefsine muhalefet et ki, rahat olup on(un kötü maksatların)dan bağışlanmış olasin. Bedenindeki nefsin var ya, işte o düşmanların sana en yakın olanıdır; büyük bir yılan gibi sana saldırma fırsatını gözler].

$$(21) \varphi \zeta \Psi \therefore \in Z \rho \approx A \uparrow B \otimes \subseteq \varepsilon$$

(165b) “Ehl-i buhlün ma‘nide mâli hâcer Altunı nâr-ı saqardur kıl hâzer
Böyle gelmiş şer‘-i Ahmed’den nidâ Her ta‘âmıdur bahîlün ‘ayn-i dâ’.”

⁵ hısn-ı hâşin G: hâşin şakın M.

⁶ olgıl sen G: olursañ M.

⁷ Ehl-i şerden olasin tâ kim emîn G kenarında: Ehl-i şerden tâ kıla seni emîn G, M.

⁸ ide G: kıla M.

⁹ Şiddetinde G: Şehvetinde M.

[Cimri kimselerin malı, gerçekte taş gibi değersiz, altını ise cehennem ateşidir; sakın ondan!.. Hz. Peygamber'in dininden haber şöyle gelmiştir: "Cimrinin her yemeği, hastalığın ta kendisidir."].

(22) $K \dots \times \approx A \prod \uparrow Y \Pi \subset \aleph \approx A \varphi \bullet \gamma$

"Mü'min iseñ mevti zîkr eyle dilâ Mevt zîkrinden gelür kıalbe cilâ
Hedm ider lezzât-ı nefsi zîkr-i mevt Ğâfil olma eyleme ezkârı¹⁰ fevt."

[Ey gönül, eğer inanıyorsan, ölümü hatırla... Ölümü hatırlamaktan dolayı kalbine cilâ gelir; gönlünün pası silinir... Çünkü ölümü hatırlamak ve anmak, nefsin lezzetlerini yok eder. Gafil olma, (Allah'ı ve hayatın sonunu) anma fırsatlarını kaçıрма!].

(23) $\text{---}BY\varphi \approx A \textcircled{\downarrow}E \text{---}A\gamma \leftarrow A \textcircled{\approx} \zeta \varepsilon$

"Milkete ehl-i rezâlet devleti Ma'nide oldı ricâlûñ âfeti
Devlet-i ehl-i mürüvvet bil yaqîn Erlere andan irer 'izzet hemîñ."

[Bir memlekete rezil kimselerin hâkim olması, gerçekte (değerli) insanların felâketi demektir. İnsanlık sahibi kişilerin mevki ve servetinden ise, katiyyen bil ki, erlere değer ve ikram gelir].

(24) $\oplus \in \blacklozenge \approx A \prod \uparrow Y K \in \mathcal{G}Z \approx A \textcircled{\subseteq} \nu \iota$

"Bil habîbüñ rü'yeti nür-ı başar Eyleme dostuñ liqâsından hâzer
Ĥubb-ı Ĥağ'dur Ĥağğ için sevmek anı Ĥağğ için Ĥağ ehli sevdi dostuñ."

[Bil ki, sevgiliyi, dostu görmek gözün nurudur. Dostunu görmekten kaçınma... Onu Allah için sevmek, Allah sevgisi demektir. Kendini Allah'a vermiş, doğru kimseler, dostlarını Allah için sevdi].

(25) $\emptyset E\varphi \times \approx A \textcircled{\surd} A\varphi \geq \emptyset B \otimes \zeta \approx A \prod B^\theta$

"Ĥağ Kelâmı oqumağ cāna şafā Hem gönül emrâzına 'ayn-ı şifā
Ĥağ Kelâmı cümle zîkrüñ ekmeli Hem haberde¹¹ her 'ibâdet efdali."

[Allah Kelâmı okumak, hem ruha zevk u safadır, hem de gönül hastalıklarına şifanın ta kendisi, kaynağıdır. Kur'an okumak, Hz. Peygamber'den rivayet edildiğine göre, bütün zikirlerin en mükemmeli, her hayır ve ibadetin en faziletlisidir].

(26) $\emptyset B \aleph \subseteq \leftarrow A \mathfrak{S} \dots M \mathfrak{S} \dots \approx A \textcircled{\aleph} \aleph \dots \leq$

"Müştağ olmuş žulm žulmetden 'ıyān Mužlim olur žulm ile ĵmān-ı cān
Da'vet-i mažlūma kim olmaz ĥicāb Ĥā'il olmaz feth olur göklerde bāb."

[Açıkça belli ki "zulüm", "zulmet"ten, yani karanlıktan türemiştir... Canın imanı, zulümle kararır. Zulme uğramış kimsenin duasına perde olmaz, engel olmaz, göklerin kapısı açılır].

(166a, 27) $\mid \aleph \blacklozenge \approx A \oplus \downarrow \varphi \in P \bullet \oplus \downarrow \varphi \in \alpha \textcircled{\downarrow} \varphi \blacklozenge \aleph \approx A \oplus \downarrow \textcircled{\aleph} \aleph \theta$

"Dā'imā taḥşîl-i 'irfān eyle sen Milk-i dilde anı sultān eyle sen
Çoğ 'amelden bil hayırlı şemmesi Mihr-i enverden¹² münevver zërresi."

¹⁰ eyleme ezkârı G: zîkrini eyleme M.

¹¹ Hem haberde G: Her hayır ü M.

¹² Mihr-i enverden G: Şems-i 'âlemden M.

[Sen daima ilim, irfan tahsil et; gönül ülkesinde onu sultan et... Bil ki, marifetten pek az bir şey, çok amelden hayırlıdır. Marifetin bir zerresi, en parlak güneşten daha nurludur].

(28) $\textcircled{R}\textcircled{S}\Psi\textcircled{1} \textcircled{1}\textcircled{B}\textcircled{Z}\dots\textcircled{\omega}\approx\textcircled{A} \textcircled{R}\textcircled{S}\Psi\textcircled{\kappa}$

“Dünyede¹³ ehl-i şalâhuñ zahmeti Oldı ol ma’nide Hâkık’uñ rahmeti
Şabr¹⁴ kıl Hâk’ dan şikâyet eyleme Kendü kendüñe haşâret eyleme.”

[Dünyada iyi insanların zahmeti, gerçekte Allah’ın rahmetidir. Sabret, Allah’tan şikâyet etme, kendi kendine zarar verme].

(29) $\textcircled{\supset}\approx \textcircled{|\zeta}\downarrow \leftarrow \textcircled{\oplus}\textcircled{S}\approx \textcircled{\otimes}\textcircled{\leftrightarrow}\leftarrow$

“Fazlı olmayan gınâsı yoğ imiş Dâr-ı devletde esâsı yoğ imiş
Fazl-ı ‘ilmi dâ’imâ Hâk’ dan dile Fazl şatma çife-i dünyâ ile.”

[Fazileti, iyiliği olmayanın, zenginliği de yok demekmiş; devlet, baht ve saadet evinde de esası yok demekmiş... İlim faziletini daima Allah’tan dile... Dünya leşiyle üstünlük taslama!..].

(30) $\textcircled{1}\textcircled{\zeta}\textcircled{\phi}\textcircled{\leftrightarrow} \textcircled{B} \in \textcircled{\phi}\textcircled{\phi}\approx\textcircled{B}\textcircled{I} \equiv \textcircled{1}\textcircled{\zeta}\textcircled{\phi}\textcircled{\mu}$

“Başına toprak atıñ k’eyler sürür Çife-i dünyâ ile ehl-i gurūr
İki ‘alemde meserret fazl ile Devlet-i bâkî olur ifdâl ile.¹⁵”

[Gururlu kimselerin başına toprak atın ki, onlar elde ettikleri “dünya leşi”ne seviniyorlar... Hâlbuki dünya ve ahirette sevinç, fazilet ve iyilikledir. Ebedî saadet ve nimet, lütuf ve bağışla olur].

(31) $\textcircled{\oplus}\textcircled{\subseteq}\textcircled{\phi}\approx\textcircled{A} \textcircled{\oplus}\textcircled{\downarrow} \textcircled{\propto}\textcircled{Z}\approx\textcircled{A} \textcircled{\text{---}}\textcircled{\text{c}}\textcircled{9}\textcircled{\geq}$

“Hâk kabûl itmek olupdur rûkn-i dîn Hâk kabûl ile olur nûr-ı yakîn
Hâk kelâmın¹⁶ redd kılmaz merd-i Hâk Cân ü dilden hâk sözi¹⁷ eyler sebak.”

[Hakkı, doğruyu, gerçeği kabul etmek dinin direğidir. Sağlam bilgi aydınlığı, ancak gerçeği kabul etmekle elde edilir. Hak dostu, *Hakk’ın Kelâmı*’nı, doğru sözü reddetmez; can ü gönülden öğrenip anlamaya çalışır onu].

(32) $\textcircled{\supset}\textcircled{\downarrow}\textcircled{\uparrow}\textcircled{\downarrow} \textcircled{\phi}\textcircled{P}\bullet \textcircled{\supset}\textcircled{\downarrow}\textcircled{\uparrow}\bullet \textcircled{\phi}\textcircled{P}\bullet \textcircled{\oplus}\textcircled{\downarrow}$

“Eyleyen kimse arada çok kelâm İl dilinden irişür aña melâm
Gâliben şâmit olan bulur necât Şamt imiş mü’minlere hayr-ı sıfat.”

[Sohbet esnasında çok konuşan kimse, el dilinden ayıplamaya maruz kalır. Çok susan kurtulur. İnananlar için vasfın iyisi, (gereksiz ve faydasız konuşmamak için) susmakmış].

(33) $\textcircled{\supset}\dots\textcircled{[}\approx\textcircled{A} \textcircled{\phi}\in\textcircled{\leftrightarrow} \textcircled{B}\textcircled{Y}\textcircled{1} \textcircled{\oplus}\textcircled{\downarrow} \textcircled{\otimes}\textcircled{\blacklozenge}\textcircled{\mu} \textcircled{|\psi}$

“Yitdi sa’yi ğayrdan iden recâ Bâb-ı Hâk’ dan ğayra kılmâ ilticâ
Genc-i Hâk’ dur ‘ârife her bir sebep Ğayrı görme eylegil Hâk’ dan taleb.”

[Allah’ın kapısından başkasına sığınma... Çünkü başkasından bir şey ümid edenin emeği yiter, gider... Arif olan için her bir sebep, Hakk’ın hazinesi demektir. Başkasını görme; (ne dileğin varsa, onu) Allah’tan iste!..].

¹³ Dünyede G: Dinde M.

¹⁴ Şabr M: Hayr G.

¹⁵ Devlet-i bâkî olur ifdâl ile G: Fazl şatma çife-i dünyâ ile M.

¹⁶ Hâk kelâmın M: Hâk kelâmı G.

¹⁷ sözi G: söze M.

(166b)

(34) $\mathfrak{R}\uparrow\approx A \ \emptyset\subset\omega\Psi \ \mathfrak{R}A\varphi\approx A \ o\dots\zeta\downarrow$

“Meclis-i ehl-i keremdür bil yaqîn Her sözün esrârına¹⁸ hîsn-ı hâşîn
Sırrı ifşâ eylemez ehl-i kerem Hürmet ehlinde emânet muhterem.”

[Şüphesiz bil ki, fazilet sahibi, büyük insanların meclisi, sözün sırları için sağlam bir kaledir. Asalet sahipleri, kendilerine verilen sırrı açıklamaz. Çünkü emanet edilen şey, saygılı insanlarca muhteremdir].

(35) $\imath B\omega N\alpha\leftarrow A \ \odot\downarrow \ \mathfrak{R}\uparrow\approx A \ \nabla\epsilon\subset Y$

“İhtisâr içindedür hüsn-i kelâm Söz uzatmak ‘âkıle vîrür melâm
Fikr ile evvel sözün bünyâd kııl Pes mahallinde yine¹⁹ îrâd kııl.”

[Sözün güzelliği, kısalığındadır. Sözü uzatmak, akıllı insanın ayıpla(n)masına sebep olur. Önce düşünerek sözünü bina et; ondan sonra yeri gelince söyle].

(36) $\phi\blacklozenge vM \ \varphi\bullet BI$

“İbtidâ kııl kârûna vaqt-i seher²⁰ Tâ sa‘âdetle bulasın hoş zafer
Bil seherdür maqsim-i feyz-i Hudâ Hâzır ol eyle du‘â eyle nidâ.”

[Sabahleyin erkenden işine başla ki, mutlulukla hoş başarıya ulaşasın. Bil ki, Allah’ın lütuf ve ihsanının taksim edilip dağıtıldığı zaman, seher vaktidir. Sabahleyin erken kalk, Allah’a dua et, nida et].

(37) $\prod\subset v\approx A \ o\in\dots Y \ \oplus\downarrow \ \varphi\in\alpha \ \prod\varphi\approx A \ \nabla\phi\Psi\zeta$

“Merdün olur bil hayırlı vahdeti Yâr-i bedle eylemekden sohbeti
Mâr-ı bed didükleridür yâr-i bedMâr zahmından anuñ zahmı eşed.”

[Bil ki, bir adamın yalnızlığı, kötü bir arkadaşla dostluk etmesinden, birlikte oturup konuşmasından daha iyidir. Kötü arkadaş, “kötü yılan” dedikleri şeydir. Yılanın açacağı yaradan, onun açacağı yara daha şiddetlidir].

(38) $\phi\in\blacklozenge v\approx A \ \textcircled{9}\Psi B\omega\aleph I \ | \ Y\varphi\approx A \ \phi\blacklozenge v\subseteq$

“Fazl-ı Hâk’dur sohbet-i merd-i sa‘îd Sohbet ile irişür Hâk’k’a ‘abîd
Sohbet-i merdân sa‘âdetden nişân Dir haberde rehber-i ehl-i ‘ıyân.”

[Allah katında makbul ve ahireti mamur olan, mübarek bir adamla dostluk, Hakk’ın lütfudur. Kullar, Allah’a (böyle zatlarla) arkadaşlık ederek erişir. Gerçeği gözle görenlerin rehberi (Hz.Ali), bize nakledilen bir sözünde şöyle der: “Allah’ı bilen, hayırlı insanlarla arkadaşlık etmek, görüşüp konuşmak, kişinin bahtiyarlığının alâmetidir.”].

(39) $\emptyset B\otimes v\approx A \ \oplus\blacklozenge\boxplus\oplus\downarrow \ \phi\theta A \ \emptyset Bv\dots\approx A \ \wedge\varphi\Psi$

“Ta‘n-ı demrenden eşed darb-ı lisân Yarası anuñ oñılmaz bir zamân
Tîz oñılır dilde demren yarası Şişedür sînsa gönül yok çâresi.”

[Dilin darbesi, okun ucuna geçirilen demir veya kemik parçasının vuruşundan daha şiddetlidir. Onun yarası bir zaman onulmaz. Dilde (veya gönülde) temrenin yarası çabuk iyileşir; fakat gönül sırçası kırılrsa, onu yapmanın çaresi yoktur].

¹⁸ Esrârına G: sırrına ol M.

¹⁹ yine G: sözün M.

²⁰ İbtidâ kııl kârûna vaqt-i seher G: Kârûna eyle şürü‘ vaqt-i seher M.

(167a, 40) ϕΨΑ | • ∂κ1 ∘...[≈A ⊕ℳψ

“Herkesün rızıkına zâmindür İlâh Qıl tevekkül hâzretin eyle penâh
Rızkuñ eksilmez ğam ile zerresi Kimsenün bir kesde qalmaz behresi.”

[Allah, herkesin rızıkına kefildir. Ona tevekkül et ve onun huzurunu sığmak edin. Tasayla rızıkın bir zerresi bile eksilmez. Kimsenin payı, nasibi kimsede kalmaz].

KAYNAKÇA

- AHDİ, **Gülşen-i Şuarâ**, Millet Ktp. Ali Emîrî, Tarih 774.
- ALİ ŞİR-NEVAYÎ, (2001), **Mecâlisü'n-nefâyis**, I-II, (haz. Prof. Dr. Kemal Eraslan), Ankara.
- ALPER, Ömer Mahir, (1999), “İbn Sînâ, Eserleri”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, XX, 337-345.
- BAĞDATLI İSMÂİL PAŞA, (1951-55), **Hediyetü'l-ârifin esmâ'ü'l-müellifin ve âsârü'l-musannifin**, I (nşr. Kilisli Muallim Rifat-İbnülemin Mahmud Kemal), II (nşr. İbnülemin Mahmud Kemal- Avni Aktuç), İstanbul.
- BABİNGER, Franz, (1992), **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, (1.bs. 1982), (trc. Prof. Dr. Coşkun Üçok), 2. bs., Ankara.
- BROCKELMANN, Carl, (1902), **Geschichte der Arabischen Litteratur**, 2. band, Berlin.
- BROCKELMANN, Carl, (1937), **Geschichte der Arabischen Litteratur, Supplementband I**, Leiden.
- BURSALI MEHMED TÂHİR BİN RİF'AT, (1325/1909), **Ahlâk Kitaplarımız**, İstanbul.
- BURSALI MEHMED TÂHİR, (1318/1901-02), **Meşâyih-i Osmâniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli**, İstanbul.
- BURSALI MEHMED TÂHİR, (1333-42/1915-1923), **Osmanlı Müellifleri**, I-III, İstanbul.
- EDİRNELİ SEHÎ, (1325/1907), **Tezkire-i Sehî**, (nşr. Mehmed Şükrü), İstanbul.
- EMECEN, Feridun, (2002), “Korkut, Şehzade”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara, XXVI, 205-207.
- İNEHÂNZÂDE MEHMET NÂİL, (1949), **Tuhfe-i Nâilî**, I-II, Divan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri.
- İPEKTEN, Doç. Dr. Halûk, v. dğr., (1988), **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara.
- İSMÂİL BELİĞ, Bursalı, (1302/1885), **Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân**, Hudâvendigâr Vilâyeti Matbaası.
- (Tıpkıbasım: nşr. Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara 1998).
- KAFZÂDE FÂİZÎ, **Zübdetü'l-eş'âr**, Millet Ktp. A. Emîrî, Tarih, nr. 1325.
- KÂTİB ÇELEBÎ, (1286-87/1869-70), **Fezleke-i Târîh**, I-II, İstanbul.
- KÂTİB ÇELEBÎ, (1360-62/1941-43), **Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn**, (nşr. Kilisli Muallim Rifat- Şerefeddin Yaltkaya), I-II, İstanbul.
- KINALIZADE HASAN ÇELEBÎ, (1989), **Tezkiretü's-şuarâ**, I-II, (nşr. Dr. İbrahim Kutluk), Ankara.
- LATİFÎ, (2000), **Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ**, (haz. Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Canım), Ankara.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, (1964), “Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten 1963**, Ankara.
- MEHMED SÜREYYÂ, (1308-15/1891-98), **Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye**, I-IV, İstanbul.
- MEHMED TEVFİK, (1290/1873), **Kâfile-i Şuarâ**, İstanbul.
- Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, I-V, 1987-1992.
- MUHAMMED BİN MUHAMMED ELHANCÎ EL-BOSNEVÎ, (1349/1930-31), **el-Cevherü'l-esnâ fi terâcimi ulemâ ve şuarâ'i Bosna**, Kahire.
- MUHAMMED EMİN EL-MUHİBBÎ, (1284/1868), **Hulâsatü'l-eser fi (terâcimi) a'yâni'l-karni'l-hâdî 'aşer**, (nşr. Mustafa Vehbî), Kahire, I-IV.
- MUHSİN EL-EMİN, (1406/1986), **A'yânü's-Şî'a**, Beyrut.

- MÜSTAKİMZÂDE SÜLEYMAN SÂDEDDİN, **Mecelletü'n-nisâb fi'n-niseb ve'l-kunâ ve'l-elkâb**, Süleymaniye Ktp. Hâlet Ef. nr. 628.
- MÜSTAKİMZÂDE SÜLEYMAN SÂDEDDİN, (1928), **Tuhfe-i Hattâtîn**, (nşr. İbnülemin Mahmud Kemal), İstanbul.
- NEV'Î-ZÂDE ATÂULLAH (ATÂÎ), (1268/1852), **Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik**, İstanbul.
- ÖMER BİN MEZÎD, (1982), **Mecmû'atü'n-nezâ'ir**, (haz. Doç. Dr. Mustafa Canpolat), Ankara.
- PEÇEVÎ İBRÂHİM, (1281-83/1865-66), **Târîh-i Peçevî**, I-II, İstanbul.
- PERTSCH, Dr. Wilhelm, (1878), **Die Arabischen Handschriften der Herzoglichen Bibliothek zu Gotha**, Gotha. Friedr. Andr. Perthes.
- RIZA TEVFİK, (2001), **Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı İle İlgili Makaleleri**, (haz. Doç. Dr. Abdullah Uçman), İstanbul.
- RİYÂZÎ, **Riyâzu's-suarâ**, Millet Ktp. A.Emîrî Tarih, nr.765.
- SAFÂYÎ, **Nuhbetü'l-âsâr min fevâ'idü'l-eş'âr**, Süleymaniye Ktp.Veliyüddin Efendi, nr. 2585.
- SERKÎS, Yûsuf Elyân, (1928-30), **Mu'cemü'l-matbû'âtü'l-'Arabiyye ve'l-mu'arreb**, I-II, Kahire.
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ, (1306-16/1888-99), **Kâmüsü'l-a'lâm**, I-VI, İstanbul.
- ŞEYHÎ MEHMED EFENDÎ, (1989), **Vekâyiü'l-fuzalâ**, (nşr. Abdülkadir Özcan) III-IV, İstanbul.
- ZİYÂ PAŞA, (1291-92/1874-75), **Harâbât**, I-III, İstanbul.